

АЛЕКСЄЄВА І. О.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ВІРШІ МАТІНКИ ГУСИНІ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ ТА ТЕКСТАХ

Стаття присвячена аналізу причин і природи змін у сучасних творах, прецедентними текстами яких є вірші Матінки Гусині – важлива складова культури англomовної спільноти, адаптована або переспівана згідно сучасних культурних тенденцій.

Ключові слова: вірші, інтертекстуальність, прецедентний текст, адаптація, лексема, політична коректність, алюзія, чорний гумор.

Статья посвящена анализу причин и природы изменений в современных произведениях, прецедентными текстами которых являются стихи Матушки Гусыни – важная составляющая культуры англоязычного сообщества, адаптированная или перепета в духе современных культурных тенденций.

Ключевые слова: стихи, интертекстуальность, прецедентный текст, адаптация, лексема, политическая корректность, аллюзия, черный юмор.

The article dwells on causes and nature of changes in modern rhymes whose precedent texts are Mother Goose's rhymes – an important cultural component of the English-speaking community that are adapted or changed to fit modern cultural trends.

Key words: rhymes, intertextuality, precedent text, adaptation, lexeme, political correctness, allusion, black humour.

З 1960-х років не слабшає інтерес сучасної лінгвістики до феномену інтертекстуальності – діалогічності текстів, різноманітних зв'язків між текстами, що уможлиблює явні чи неявні посилення одного тексту на інший. Питанням інтертекстуальності займалися такі вчені, як І. В. Арнольд [1], Ю. М. Лотман [2:148–161], К. О. Костигіна [3], М. Л. Малаховська [4]. Дослідження взаємодії між текстами проводилося на різному матеріалі – від фольклорних і художніх творів до публіцистики. Дана стаття присвячена сучасним трансформаціям дитячих віршів англійської збірки *Mother Goose's Nursery Rhymes*.

Збірка “Вірші Матінки Гусині” має довгу історію, і деякі деталі цієї історії забуті, втрачені або описуються по-різному різними джерелами. Наприклад, авторство збірки досі залишається таємницею. Згідно одних даних, вона була створена Бертрадою II, яка у 740 році стала дружиною Пипіна Короткого, короля франків, і у 742 народила сина Карла, майбутнього засновника Священної Римської імперії. Саме Бертраді, покровительці дітей, завдячує Карл своєю відмінною освітою, адже саме мати була його єдиним вчителем. Бертраду ж прозвали *Berte aux grand pied*, або *Bertha Greatfoot/Queen Goosefoot*.

Якою б не була роль Бертради, у середині XVII століття міфічна Матінка Гусиня – *mère l'oye* – вже була відома французьким селянам та дворянам як казковий персонаж, що розповідав дітям захоплюючі історії. Деякі з цих розповідей були надруковані у 1637 році в збірці італійця Джамбатісти Базіле *Pentamerone*. Деякі були записані іншим італійцем, Джованні Франческо Страпаролою, чия збірка сімдесяти трьох фольклорних творів, *Facetious Nights* (1550–1554), стала джерелом натхнення для Шекспіра та Мольєра.

Перша збірка оповідей, яка називалася “Матінка Гусиня”, була видана Шарлем Перро у 1697 році. У книзі містилося десять казок, вона називалася “Історії минулого з мораллю” із уточненням *Contes de ma mère l'oye* (*Казки Матінки Гусині*), а на обкладинці була намальована стара жінка, яка оповідала дітлахам казки.

Книга Перро була перекладена англійською приблизно у 1729 році, але широкої популярності набула лише у 1760 році, коли Джон Ньюбері видав три перші дитячі книжки: *The Top Book of All*, *Gammer Gurton's Garland* та *Mother Goose's Melody*. (З іншого боку, відвідувачі американського Бостону, штат Масачусетс, запрошуються до цвинтаря Гренарі Беріал Граунд на могилу Матінки Гусині, якою, за словами екскурсоводів, є дружина бостонця Ісаака Гуза, Елізабет Гуз. Виявляється, Елізабет Гуз жила у Бостоні у сімнадцятому столітті та цілими днями співала пісень своїм онукам та усім дітлахам, які збігалися послухати її. В решті решт, її зять записав “репертуар” тещі та видав окремою збіркою).

Яким би не було походження творів збірки *Mother Goose's Nursery Rhymes* (навіть якщо це переклади з французької чи інших європейських мов), вже декілька століть британці (а також англомовні мешканці країн-колоній (Індії, наприклад)) виховують та навчають своїх дітей саме за допомогою цих віршів, адже вірші полегшують опанування різнорівневими аспектами культури: від лічби, абетки, мови до ключових концептів культури та системи цінностей. Проте суспільство помітно змінилося навіть за останні півстоліття, тому, перечитуючи зараз твори, відомі з дитинства, сучасні батьки часто спантеличені відкриттям, що улюблені з дитинства вірші містять пасажі, неприйнятні для дитячої аудиторії XXI століття. На батьківських сайтах та форумах можна прочитати, що класичні дитячі вірші сексистські, расистські, політичні, пропагують насильство, спрямоване у родині проти жінок, дітей та тварин (rhymes are sexist, racist, political, promoting violence in the family or towards women or towards children or towards animals). Деякі вірші характеризуються як грубі та соціально неприйнятні за

сучасними стандартами (simply rude, crude and socially unacceptable by current standards) [5], і хоча автори таких коментарів не заперечують можливість використання віршів як інструментів навчання та розваги, проте вважають, що батьки мають пильнувати, які саме вірші обирати для своєї дитини.

Вірші Матінки Гусині стали прецедентними текстами, тобто творами, які буквально або з певними трансформаціями цитуються в інших текстах. Дослідженнями прецедентних феноменів займалися такі відомі вчені, як В. Г. Костомаров [6], В. В. Красних [7]. Видається цікавим уточнити, що саме відбувається в кінці ХХ на початку ХХІ століття з віршами двохсот-трьохсотлітньої давності, знайомими з дитинства переважній більшості носіїв англійської мови, чи є такими однозначними та односпрямованими суспільні тенденції. Необхідність такого аналізу обумовлює **актуальність** даного дослідження.

Метою статті є виявлення та опис змін у сучасних варіантах віршів збірки Матінки Гусині, а також визначення суспільних тенденцій, які ці зміни обумовлюють.

Об'єктом дослідження є аутентичні вірші збірки Матінки Гусині та їх сучасні варіанти.

Предметом вивчення виступають лексико-прагматичні відмінності між оригінальними віршами та їх сучасними варіантами.

Матеріалом дослідження виступили оригінальні твори збірки *Mother Goose's Nursery Rhymes* (приблизна кількість – 330 віршів) та їх сучасні варіанти.

Аналіз матеріалу виявив, що його необхідно поділити принаймні на дві групи, а критерієм такої класифікації виступає цільова аудиторія. Так, специфіка змін залежить від вікових характеристик потенційних читачів.

Першими у статті розглядатимуться твори-переспіви, призначені **для дітей**. У сучасних дитячих виданнях поширеною тенденцією є адаптація класичних віршів збірки до світу сучасної дитини – реального світу або бажаного. Зміни у даному випадку стосуються усунення або коригування таких явищ, як:

1. **Насильство та бідність**. Вивчаючи адаптаційні тенденції, необхідно зазначити, що в англійській дитячій літературі була здійснена не одна спроба переглянути деякі дитячі вірші (а також казки та популярні пісеньки). Навіть у ХVІІІ столітті вірші (наприклад, *Little Robin Redbreast*) могли дещо змінюватися для дитячої аудиторії. На той час об'єктами виправлень ставали насильство та злочини: саме ці корективи вносили

американські видавці Джейкоб Еббот (Jacob Abbot) та Семюель Гудріч (Samuel Goodrich).

На початку ХХ століття процес “боудлеризації” (*bowdlerization* – дієслово, утворене від прізвища професора Боудлера, який у ХVIII столітті видав “очищені від скверни” (тобто непристойних слів) п’єси Шекспіра) призвів до утворення таких організацій, як британська *Society for Nursery Rhyme Reform* (Спілка з реформування дитячих віршів). На думку психологів (наприклад, Бруно Беттльгейма (Bruno Bettelheim)), такий ревізіонізм зводив нанівець здатність віршів виконувати свою функцію як у дитячої, так і дорослої аудиторії. Психопсихологи вважають, що дитячі вірші дозволяють аудиторії символічно розв’язувати складні психологічні проблеми: вірші допомагають дітям впоратися у своїй уяві з насильством та відчуттям небезпеки, а також пережити катарсис [8].

“Створення для дітей кращого світу” (*It’s our job as adults to give our children a better world*) є ключовою метою відомого американського поета та видавця Брюса Ланскі, який запропонував свої варіанти “покрощених” (на нашу думку, більш адекватною характеристикою було б “адаптованих до сучасних цінностей”) віршів. Поета, який намагався прочитати своїй дитині оригінальні вірші, збентежили перш за все описи бідності. В оригінальному вірші *There Was an Old Woman* мати з дітьми живе у черевичку, годувати дітей вона може лише бульйоном без хліба (*gave them some broth without any bread*), потім б’є їх та посилає спати (*whipped them all soundly and sent them to bed*).

Брюс Ланскі вказує на те, що сучасні видавці намагалися дещо “згладжувати” непривабливі, натуралістично змальовані моменти дитинства і змінювали *whipped* на *spanked*, що насправді не дуже допомагало створити картину щасливого життя. Тому поет вирішив запропонувати свої “косметичні зміни”. У його виданні мати ласкаво обіймає дітей та вкладає спати (*hugged them all sweetly / and tucked them in bed*). Таким чином, Брюсу Ланскі вдається як зберегти найбільш яскравих і популярних героїв збірки, так і наблизити вірші до цінностей сучасного західного суспільства.

Вірш *Pease Porridge Hot* – інший приклад голодного та бідного життя, коли можна їсти кашу гарячою, але можна з’їсти і холодну, зварену дев’ять днів тому (*Some like it hot, / Some like it cold, / Some like it in the pot, / Nine days old*) [2].

2. Політична коректність. Кінець ХХ століття позначився як час очищення мови від будь-яких одиниць, пов’язаних з соціальною дискримінацією. Початок “політичної коректності” поклали “сексистські”

слова (*chairman, policeman, businessman*), а також позначення представників різних рас (*black, Negro*). А оскільки одним з найвідоміших віршів збірки є *Baa baa black sheep*, то, звичайно, у сучасних виданнях та мультиплікаційних версіях вірша досить часто можна побачити, як політична коректність змінює навіть класичні твори. Одним з нейтральних варіантів є *Baa baa baa sheep*, у якому колір вівці не вказується [3]. Поряд з цим існує і так зване *Baa baa rainbow sheep*, де *black* замінюється на будь-який з прикметників, наприклад, *happy, sad, hopping* або *pink*.

3. **Внесення сучасних реалій.** Іншим кроком, який пропонує зробити Брюс Ланскі для адаптації (в даному випадку доречно вжити термін “актуалізації”) класичних віршів, є “переписування” із залученням реалій, з якими знайомі діти ХХІ століття. Так, наприклад, сам поет пише, що він не зміг би відповісти на питання сина, що таке *pease porridge* у наведеному вище вірші. Він пропонує свої варіанти творів, у яких замінює навіть ті елементи, які сучасній дитині більш-менш зрозумілі, проте не є такими близькими, як дітям двісті-триста років тому. А отже, антологію *The New Adventures of Mother Goose* пізніше було перейменовано *Mary Had a Little Jam* (в оригінальному вірші – *Mary Had a Little Lamb*, але, звичайно, більшість сучасних дітей Британії та Сполучених Штатів живуть у містах і навряд чи мають ягня), а у 2006 році вийшла наступна книга *Peter Peter Pizza-Eater* (в оригіналі – *Peter Peter Pumpkin-Eater*), де гарбуз замінюється піцею, оскільки остання є однією з улюблених дитячих страв (тут, очевидно, метою є не стільки “осучаснити”, скільки зацікавити, привернути увагу).

Ці антології складаються не лише з адаптацій Брюса Ланскі, але й творів інших поетів. Так, в інтерпретації Ларрі Коена та Стіва Цвейга вірш *There was an Old Woman* повністю втрачає свою драматичність і перетворюється на дотепний жарт:

*There was an old lady who lived in a shoe,
Which wasn't too bad when the winter winds blew.
But the strong summer sun was too hot to handle,
So she packed up her stuff and moved to a sandal.*

А ось перероблений Ліндою Кнаус *Humpty-Dumpty*:

*Humpty Dumpty sat on the pot.
Humpty Dumpty tinkled a lot.
Now all the king's horses
And all the king's men
Will never dress Humpty in diapers again.*

Тут доречно зазначити, що сучасні автори намагаються усунути будь-які згадування про негармонійність світу. Змін зазнають вірші, які у свій час мали описувати політичні події (наприклад, *Humpty Dumpty* або *Georgie Porgie*). В обох випадках зберігаються імена персонажів, ритм вірша, але зміст повністю змінюється [2]:

*Georgie Porgie, handsome guy,
Won't kiss the girls, and so they cry.
It breaks their hearts – he loves another.
He's only five; he loves his mother* (Bruce Lansky)

Тут доречно наголосити на тому, що адаптація оригінальних віршів позбавляє дітей можливості спостерігати багатозначність, складну семантику фольклорних творів, у яких простий сюжет приховує історичні події або фігури. В оригінальному вірші йшлося про французького короля Генріха IV та його амурні пригоди (*Georgie Porgie, pudding and pie, / Kissed the girls and made them cry. / When the boys came out to play, / Georgie Porgie ran away*), сучасна версія – досить тонкий гумор, який навряд чи може повністю бути зрозумілий для наймолодшої аудиторії, в той час як поверховий семантичний рівень оригіналу – хоча і неприйнятний через “брутальність” Джорджі та ускладнений глибинною семантикою, створеною історичним підтекстом, – в цілому зрозумілий дитині майже будь-якого віку. В адаптованому варіанті Бруса Ланскі в жартівливій формі описується психологічний момент у житті хлопчика (протиставлення любові до матері та почуття закоханості, перше з яких більш природне для п'ятирічного хлопчика). Тут не можна не згадати спостереження Ю. М. Лотмана стосовно фольклорних творів та творів XIX століття: “При сравнении фольклора и средневекового искусства, с одной стороны, и поэтики XIX в., с другой, выясняется, что в этих случаях графически зафиксированный текст по-разному относится к заключенному в произведении объему информации. Во втором случае ... он заключает всю информацию произведения (сообщения), а в первом – лишь незначительную ее часть ... Таким образом, в одном случае “произведение” равняется графически зафиксированному тексту: оно имеет твердые границы и относительно стабильный объем информации, в другом – графический или иначе зафиксированный текст – это лишь наиболее осязаемая, но не основная часть произведения. Оно нуждается в дополнительной интерпретации, включении в некоторый значительно менее организованный контекст” [9:152–153].

Таким чином, сучасні вірші-переспіви творів збірки Матінки Гусині характеризуються низкою адаптаційних змін:

- 1) лексичні зміни стосуються “неприйнятних” у сучасній дитячій літературі мовних одиниць, які позначають насильство (спрямоване до будь-кого) або бідність, голод, убогість, також лексичні зміни можуть обумовлюватися вимогами політичної коректності;
- 2) лексичні зміни, спрямовані на введення сучасних реалій у світ твору;
- 3) зміни, обумовлені прагматичним аспектом: прагнення познайомити дітей з персонажами та поетичною традицією, проте адаптовані твори втрачають другий семантичний шар, обумовлений історичним підтекстом.

Зовсім по-іншому англomовне суспільство переосмислює вірші збірки у комунікативних актах, спрямованих на **дорослу аудиторію**.

1. Англomовний комунікативний простір, спрямований на дорослу аудиторію, просяклий *алиюзіями* на твори збірки. Так, назва відомого фільму з Мерелін Монро *Some like it hot* (У джазі тільки дівчата в українському перекладі) – цитата рядка з однойменного вірша. Іншим прикладом є фільм 2012 року *Jack and Jill*.

Baa Baa Black Sheep – рядок пісні *Odessa* у репертуарі рок-групи *The Bee Gees: Fourteenth of February, eighteen ninety-nine. / The British ship Veronica was lost without a sign. / Baa baa black sheep, you haven't any wool / Captain Richardson left himself a lonely wife in Hull*.

Sugar and spice and everything nice (з вірша *What are the little boys made of?*) – ще один приклад популярного рядка. Його цитують як автори статей на медичні теми (*Sugar and Spice and Everything Nice: Health Differences in Newborn Girls and Boys* [4]), так й експерти з гендеру у своїх виданнях [10].

Митці теж не обходять увагою відомі усім цитати. Так, скульптор Ніккі Рене Андерсен у 2007 році представила свої твори на виставці *Bathroom Tales: Sugar, Spice and Everything Nice*, у якій авторка вивчає нюанси жіночого досвіду на матеріалі спогадів про дитинство та дівочтво (*the nuances of the feminine experience from childhood and adolescence*), проводячи паралелі та перетворюючи предмети ванної кімнати на десерти та солодощі. На думку скульптора, саме так культура формує гендерні ролі: *these pieces are sensual and almost delicious looking, and they are a celebration of the stereotypes about women* [11].

2. Те, що вірші Матінки Гусині є частиною свідомості англomовної спільноти, доводять переспіви, у яких від оригіналу зберігається лише ритм, але навіть *ритму* достатньо для розпізнавання. На цьому ґрунтуються політичні вірші, складені учнями Агнес Рассел Скул (Agnes Russell School)

при Колумбійському університеті наприкінці 1960-х – на початку 1970-х років [5].

(1) Переспів *Georgie Porgie: Nixon, Agnew and LBJ*

*Kissed the boys and sent them away.
When the boys came back to complain,
Nixon, Agnew said, "Arrest them again."*

(2) Переспів *Mary had a little lamb: Vietnam had a little war,*

*Little war, little war
Till the U.S. made it bigger.
The children used to laugh and play,
Laugh and play, laugh and play
Till the U.S. pulled the trigger.
War is such a simple thing,
Simple thing, simple thing.
War is such a simple thing
For simple-minded Nixon.*

(3) Переспів *Sing a song of sixpence: Sing a song of soldiers*

*Gunning down the Coms
Four and twenty big bombs
Dropped on Vietnam.
If it is a fair fight,
The soldiers all do run.*

(4) Переспів *Mary, Mary Quite Contrary: Mary, Mary quite contrary,*

*How does your garden grow?
With bomb shells and bullet holes,
And dead Commies all in a row.*

(5) Переспів *Why may I not love Johnny: Johnny will go to Vietnam,*

*And Johnny will fight and die.
Johnny will go to Vietnam;
His parents will cry and cry.
And why may I not put flowers on Johnny?
Because our dear Johnny is dead.
And why may I not put flowers on Johnny?
Because he has a bullet in his head.*

Соціальні проблеми теж висвітлювалися за допомогою віршів збірки. Нове звучання отримує кумулятивний вірш *The House that Jack Built*, який на думку дослідників був складений на івриті та вперше надрукований у 1590 році. Виявляється, його чудово можна пристосувати до сучасних ритмів

хіп-хопу або репу і в результаті створити такий варіант, як *The House That Crack Built: This is the Drug known as cocaine, made from the Plants that people can't eat, raised by the Farmers who work in the heat and fear the Soldiers who guard the Man who lives in the House that Crack built* [5]. Автори цієї пісеньки стверджують, що усе суспільство живе у будинку, побудованому кокаїном, а простота та невігадливність образів посилює вплив на аудиторію.

Наступний вірш-переробка *There was an Old Woman*, присвячений сучасній проблемі нерівного розподілу ресурсів та грошей у суспільстві 21-го століття, яку не може приховати навіть політично коректний евфемізм *substandard*:

*There was an old woman who lived in a shoe.
She said, "With my pension, that's all I can do.
It may be substandard, but just down the block
I know an old lady who lives in a sock"* [6].

У вірші змінюється усе, крім першого рядка та ритму, проте його легко впізнати, а використання евфемізму та протиставлення черевика, який начебто є кращим житлом ніж шкарпетка, ефективно підкреслює абсурдність твердження.

3. **Чорний гумор.** У той час як видавці дитячих книжок намагаються усунути сумні або жорстокі пасажі з віршів Матінки Гусині та намалювати ідилічну картину для малолітньої аудиторії, підлітки (які належать швидше до дорослої, ніж дитячої аудиторії) навпаки вносять "реалістичні" поправки до невинних, наївних та ідеалістичних текстів оригіналу. Так, натуралізм і "правда життя", описані в сучасній версії вірша про дружбу Мері та ягня, полягають у тому, що Мері не була вегетаріанкою, а свійських тварин тримають заради їх м'яса. Можна знайти не одну таку реалістичну версію, проте ми наведемо лише дві:

- (1) *Mary had a little lamb.
Her father shot it dead.
Now Mary takes the lamb to school
Between two hunks of bread.*
- (2) *Mary had a little lamb.
You've heard this tale before.
But did you know she passed her plate
And had a little more?* [6]

Втрачає пасторальність та наївність картинка, змальована у вірші *Little Miss Muffet*. В оригінальній версії дівчинка лякається павука, а в сучасній,

навпаки, специфічні кулінарні уподобання допомагають Міс Маффет не втратити обличчя:

*Little Miss Muffet
Sat on a tuffet
Eating her curds and whey.
Along came a spider
And sat down beside her
So she ate that too [6].*

На кримінальні історії перетворюються вірші *Peter, Peter, Pumpkin-Eater* та *Peter Piper* у наступному “гібриді” [6]:

*Peter, Peter, pumpkin-eater
Had a wife and couldn't keep her.
He put her in a pumpkin shell
And there he kept her very well.
Peter Piper, chimney sweeper,
Had a wife and couldn't keep her,
Had another, didn't love her,
Up the chimney he did shove her.*

Тут можна спостерігати збереження імен, які є добре відомими членам англосовної спільноти, але самі персонажі стають героями кримінальної справи з “ліквідації” дружин.

Можна на останок навести вірш-переспів *Joey was a bad man, Joey was a thief* (оригінал якого також має історичний підтекст). Перероблений варіант знайомить з хімічними формулами води та сірчаної кислоти: він виконує мнемонічну функцію і, очевидно, належить до “шкільного фольклору”:

*Johnny is a chemist
But Johnny is no more
For what he thought was H₂O
was H₂SO₄.*

Таким чином, проведений аналіз дає підстави стверджувати, що твори збірки *Mother Goose's Nursery Rhymes*, складені або перекладені англійською у XVII–XVIII століттях, залишаються у свідомості представників англосовної спільноти одним з ключових компонентів культури: у сучасному дискурсі використовуються (та розпізнаються аудиторією різного віку) як персонажі, цитати, так і навіть ритм віршів.

На початку XXI століття оригінальні твори зазнають змін, які спричинені кількома факторами, визначним з яких є перш за все цільова аудиторія. Так, дитяча аудиторія оберігається від зіткнення з бідністю та

насильством, а також від будь-яких натяків на політичну некоректність. Крім того, у творі вводяться сучасні реалії, метою яких є наблизити вірші трьохсотлітньої давності до світу сучасної дитини. У даному випадку зміни можуть трактуватися як “адаптація” чи “актуалізація” віршів.

Доросла аудиторія переробляє вірші для задоволення інших потреб. По-перше, алюзії можна знайти у кінематографічних творах, мистецьких проектах, науковому дискурсі, що допомагає у компактній формі донести концептуальну інформацію. По-друге, вірші можуть ставати засобом політичної агітації, коли знайомий ритмічний рисунок використовується авторами для висловлювання оцінки соціальних процесів та суспільно-політичних подій. По-третє, чорний гумор у сучасних перероблених творах дозволяє дорослій аудиторії пережити катарсис. Таким чином, творче осмислення віршів збірки сучасною дорослою аудиторією доречно було б визначити саме як “переробка”, аніж “адаптація”.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арнольд И. В. Поэтика интертекстуальности / Ирина Владимировна Арнольд // Вопросы английской контекстологии. – 1996. – Вып. 4. – С. 7–15.
2. Лотман Ю. М. Текст в тексте / Юрий Михайлович Лотман // Избранные статьи : [в 3-х т.]. – Т. 1 : Статьи по семиотике и типологии культуры. – Таллинн : “Александра”, 1992. – С. 148–161.
3. Костыгина К. А. Интертекстуальность в прессе (на материале немецкого языка) : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Ксения Александровна Костыгина. – СПб., 2003. – 308 с.
4. Малаховская М. Л. Интетекстуальные святы в художественном тексте в сопоставительно-переводческом аспекте (на материале приведений К. С. Льюиса) : дис. ... канд. филол. наук. 10.02.20 / Мария Львовна Малаховская. – СПб, 2007. – 206 с.
5. *The Mother Goose Paget* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.personal.umich.edu/~pfa/dreamhouse/nursery/notPC.html>
6. Костомаров В. Г. Как текст становится прецедентным? / Виталий Григорьевич Костомаров, Наталья Дмитриевна Бурвикова // Русский язык за рубежом. – 1994. – № 1. – С. 73–76.
7. Красных В. В. Этнопсихолингвистика и лингвокультурология : [курс лекций] / Виктория Владимировна Красных. – М. : ИТДГК Гнозис, 2002. – 284 с.
8. *Alice M. Fisher's Blog : Communications (innovation, inspiration, intelligence and integration)* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://alicemfisher.wordpress.com/2011/01/29/this-little-piggy/>
9. Лотман Ю. М. Чему учатся люди. Статьи и заметки / Юрий Михайлович Лотман. – М. : Центр книги ВГБИЛ им. М. И. Рудомино, 2010. – 416 с.
10. *Damken Brown C. Code switching. How to talk so men will listen* / Claire Damken Brown, Audrey Nelson. – N. Y. : ALPNA, 2009. – 322 p.
11. *Nikki Renee Anderson* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nikkireneeanderson.com/essays/essays4.html>

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

12. *Mother Goose's Nursery Rhymes*. – Bath : Robert Frederick Publishers Ltd., 1999. – 271 p.
13. *Mother Goose Makeover: A Sign of the Times* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.poetryfoundation.org/article/177973>
14. *Baa Baa Baa Sheep* – Mother Goose Club Nursery Rhymes [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.youtube.com/watch?v=u5fco39reSI>
15. *Sugar And Spice And Everything Nice: Health Differences In Newborn Girls And Boys* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.medicalnewstoday.com/releases/79107.php>
16. *Political Commentary from Elementary School Students* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eclipse.rutgers.edu/goose/agrhymes.aspx> 6. <http://h2g2.com/dna/h2g2/A288966>